

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד משלימה ל-2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר),

דרמה ומונודרמה — (33x2) — 66 נקודות

פרק שני — שירה (פיוט ושירת ימי הביניים,

השירה העברית במאה ה-20) — (17x2) — 34 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה שתי רשימות:

א. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה הבסיסית.

ב. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה זו.

(2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר), דרמה ומונודרמה (66 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-5 (לכל שאלה — 33 נקודות).

מעשה חכמים

1. לפניך מעשה החכמים "דמה בן נתינה". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן: שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם?
אמר להם: ולי אתם שואלין?! לכו שאלו לדמה בן נתינה. דמה בן נתינה פטרבולי היה.
פעם אחת הייתה אמו מסטרתו לפני בולי (מועצת העיר) שלו, ונפל הקורדקן שלה מִיָּדָה,
והושיט לה, שלא תצטער.
אמר רבי חזקיה: הגוי – אשקלוני היה, פטרבולי היה, ואבן שישב עליה אביו, לא ישב עליה
מימיו. וכיוון שמת, עשה אותה יראה (עבודה זרה) שלו.
פעם אחת אבדה ישפה של בנימין,
אמרו: מי הוא שיש לו טובה שכמותה?
אמרו: יש לדמה בן נתינה.
הלכו אצלו ופסק להם עמו במאה דינרים. עלה, רצה להביא להם,
מצא את אביו ישן.
ויש אומרים: מפתח התיבה היה נתון באצבעו של אביו.
ויש אומרים: רגלו הייתה פשוטה על התיבה.
ירד אצלם, אמר להם: לא יכולתי להביאה לכם.
אמרו: אולי הוא רוצה יותר מעות, העלוהו למאתיים, העלוהו לאלף.
כיוון שניעור אביו משנתו, עלה והביאה להם. רצו להביא לו כמו שפסקו לו באחרונה, ולא
קיבל עליו.
אמר: מה, מוכר אני לכם את כיבוד אבותיי במעות? איני נהנה מכיבוד אבותיי כלום.
מה פרע לו הקב"ה שכר?
אמר רבי יוסי בי רבי בון: בו בלילה ילדה פרתו פרה אדומה, ושקלו לו כל ישראל משקלה
זהב, ושקלה (ולקחוה).
אמר רבי שבתאי: כתיב (איוב לז, כג) "ומשפט ורוב צדקה לא יענה", אין הקב"ה משהה מתן
שכרן של עושי מצוות בגויים.

במעשה חכמים זה יש שני מסרים: האחד נוגע לכיבוד הורים, והאחר נוגע ליחס כלפי הגויים.

הסבר והדגם קביעה זו.

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

סיפור קצר

2. א. תאר את מערכת היחסים בין הדמות המרכזית ובין דמות נוספת בסיפור קצר שלמדת. (20 נקודות)

ב. בחר באמצעי אמנותי אחד (כמו מוטיב, סמל, חלום) מהסיפור שעליו כתבת בסעיף א, והסבר את תרומתו לעיצוב מערכת היחסים בין הדמות המרכזית לדמות הנוספת. (13 נקודות)

3. נקודת מפנה, שיא, סיבוך, התרה, פואנטה הם מאפיינים מבניים של הסיפור הקצר. תאר והדגם מאפיין אחד כזה בשני סיפורים קצרים שלמדת (תוכל לכתוב על אותו מאפיין בשני הסיפורים).

דרמה ומונודרמה

4. במחזות רבים הדמות המרכזית מרגישה בודדה. תאר, באמצעות שתי סצנות מן המחזה שלמדת, את הבדידות של הדמות המרכזית במחזה. הסבר אם במהלך המחזה או בסיומו תחושת הבדידות של הדמות המרכזית נעלמת.

5. רגשות חזקים כמו אהבה, שנאה, קנאה ונקמה מניעים את העלילה של מחזות רבים. הסבר איזה רגש חזק מניע את עלילת המחזה שלמדת, ובסס את דבריך על שתי סצנות מן המחזה.

פרק שני — שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20) (34 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 6-11 (לכל שאלה — 17 נקודות).

פיוט ושירת ימי הביניים

6. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כי אשמרה שבת / אברהם אבן־עזרא

כי אשמרה שבת אל ישמרני,
אות היא לעולמי עד בינו וביני.
רשם בדת האל חק אל־סגניו,
בו לערף לחם פנים לפניו,
גם־בו להתענות על פי נבוניו
אסור לבד מיום כפור עוני.
אסור מצא חפץ מעשות דרכים,
גם מלדבר בו דברי צרכים,
דברי סחרה אף דברי מלכים,
אהגה בתורת אל ותחכמני.
בו אמצאה תמיד נפש לנפשי,
הנה לדור ראשון נתן קדושי
מופת בתת לחם משנה בששי,
ככה בכל־ששי יכפיל מזוני.
מיחל מלאכה בו סופו להכרית,
על־כן אכבס־בו לבי כברית,
אתפללה אל־אל ערבית ושחרית,
מוסף וגם מנחה הוא יענני.

א. הסבר את מאפייני השבת על פי הבית שלפניך:

אסור מצא חפץ מעשות דרכים,
גם מלדבר בו דברי צרכים,
דברי סחרה אף דברי מלכים,
אהגה בתורת אל ותחכמני.

(9 נקודות)

ב. תאר שני מאפיינים נוספים של השבת, על פי המשך הפיוט. (8 נקודות)

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

כְּבוֹדִי בְּמִקוּמִי / אברהם אבן עזרא

כְּבוֹדִי בְּמִקוּמִי – וְאִם אֲשַׁפִּיל שְׁבִתִּי –
וְלֹא אֶבְחַר מָקוֹם כְּקָלִים בְּגִאוֹנִם,
אֲשֶׁר הִמָּה חוֹשְׁבִים הֵיוּתָם רֹאשׁ מוֹשֵׁב –
וְהַמּוֹשֵׁב לָהֶם יִכְסֶּה עַלְבּוֹנָם.
אֲנִי הוּא הַמָּקוֹם וְהַמָּקוֹם אֲתִי,
וְהִמָּה – הַמָּקוֹם יִמְלֵא חֲסִירוֹנָם!

הסבר את שתי המשמעויות של המילה "מושב" בשיר זה, ואת הקשר שלהן לרעיון המרכזי בשיר.

/המשך בעמוד 6/

השירה העברית במאה ה-20

ארץ-ישראל וירושלים

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גלות / בלפור חקק

סבי הוּי לוֹ בְּגִדֵי כְהֻנָּה שְׁקוּפִים
וְרִקְמָה לוֹ אִמּוֹ בְּדֶשׁ הַכְּתָנֹת
הַתְּכֵלֶה פָּסִי זָהָב יָפִים.
וְחֻקָּה לוֹ אֶת שְׁמוֹ בְּעֶנְג
בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אֹר מְזָקָה.
סָבָא שְׁלִי, מוֹרֵד בֶּן רִפְאֵל חֻקָּה.

וְעֵלָה סָבִי כְּאַבְרָהָם מְאִיר
מְאוֹתָה אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוֹר.
עֵלָה עֵלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדַמַּת מוֹלָדָת.
וְלֹא הָיְתָה

לוֹ עוֹד הַכְּתָנֹת הַנְּחֻמָּדָת.

וְאַבְדָּה לוֹ שְׁרָרְתוֹ

וְאַבֵּל נִגָּה פָּנָיו

וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף

וְנִשְׁחַט הַזָּהָב.

וּבְשָׁוָקִים רַכֵּל סָבִי מָכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו

בְּגָדִים כְּלִים, מְרַכֵּלֶת אֶכְזָב

לְשׁוֹנוֹ כְּבִדָּה, נָבִיא נִעְזָב.

סָבָא שְׁלִי מֶלֶךְ עֲצוּב.

נּוֹלֵד בְּבִגְדֵי מְשִׁי וְרִקְמָה בְּגִדֵי חֲמוּדוֹת.

וְכֹאשֶׁר גָּלָה אֶל אֶרֶץ

נִשְׁחַתוּ בְּגָדָיו נִשְׁחַת הוֹדוֹ.

רַק בְּמוֹתוֹ הִלְבִּישׁוּהוּ תַּכְרִיךְ פְּעֻטָּת

טְלִית שְׁקֵבֵל מְאָבִיו טְלִית יְרֵשָׁה

חֻקָּה תַּכְלֵת אוֹתִיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה.

וְלֹאֲרֶךְ הַטְלִית דְּמִיתִי לְרֹאוֹת

פָּסִי זָהָב יָפִים. אֹר מְזָקָה.

סָבָא שְׁלִי. מוֹרֵד בֶּן רִפְאֵל חֻקָּה.

הסבר את הדומה ואת השונה בין דמותו של אברהם אבינו לבין דמותו של הסבא בשיר.

ארספואטיקה

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עוד חוזר הנגון / נתן אלתרמן

עוד חוזר הנגון שזנחת לשוא
והדרך עודנה נפקחת לארץ
וענן בשמי ואילן בגשמי
מצפים עוד לך, עובר-ארח.

והרוח תקום ובטיסת נדנדות
יעברו הברקים מעליה
וכבשה ואילת תהיינה עדות
שלטפת אותן והוספת לכת – –

– – שידיה ריקות ועירה רחוקה
ולא פעם סגדת אפים
לחרשה ירקה ואשה בצחוקה
וצמרת גשומת עפעפים.

בחר מן השיר שניים מהאמצעים האמנותיים האלה: מטפורה, האנשה, סמל, והסבר כיצד מעצב כל אחד מהם את הרעיון המרכזי בשיר.

אדם וזהותו

10. קרא את שיר ב שלפניך ממחזור השירים "שירי סוף הדרך", וענה על השאלה שאחריו.

שִׁירֵי סוֹף הַדֶּרֶךְ / לאה גולדברג

ב

אָמַרְתָּ: יוֹם רוֹדֵף יוֹם וְלִילָה – לִילָה.
הִנֵּה יָמִים בָּאִים, – בְּלִבָּךְ אָמַרְתָּ.
וְתִרְאֶה עֲרָבִים וּבִקְרִים פּוֹקְדִים חֲלוּצִיָּה,
וְתֹאמַר: הֲלֹא אֵין חֹדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

וְהִנֵּה אַתָּה בָּא בְיָמִים, זָקֵנָה וְשִׁבְתָּ,
וְיָמֶיךָ סְפוּרִים וְיָקָר מִיָּנֶם שְׂבָעִתִּים,
וְתִדְעַ: כָּל יוֹם אַחֲרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ,
וְתִדְעַ: חֹדֶשׁ כָּל יוֹם תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

תאר את השינוי ביחס לזמן בין הבית הראשון ובין הבית השני בשיר, והסבר את הסיבה לשינוי זה.

זוגיות ואהבה

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִכֵּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי נִיבִים סְתוּמִים — זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַכֹּל, וְשׁוֹב הַכֹּל הַסְעִיר
מִשְׁכַּב הָאֵשׁ וְהַדָּן.

אֵף סֶכֶר שְׂכָחָה — בְּנִיתִי לִי מִגֵּן —
הִנֵּה הִיא כְּלֹא הִיא.
וְעַל בְּרָכִי אֶכְרַע עַל שְׂפַת אָגֶם סוֹאֵן
לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ לְרוֹנֶה!

הסבר את התהליך הנפשי שעוברת הדוברת בשיר. בתשובתך ציין גם שתי דרכי עיצוב

בשיר המבטאות תהליך זה, והדגם אותן.

בהצלחה!